

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioan. Petri Maffei, Bergomatis, E Societate Iesv,
Historiarvm Indicarvm Libri XVI.**

Maffei, Giovanni Pietro

Antverpiae, 1605

Historiarvm Indicarvm Liber Tertivs-Decimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11473

HISTORIARVM

INDICARVM

LIBER TERTIVS-DECIMVS.

TANQVILLA tum Lusitano res erat Indica, finitimis tyrannis dynastisque partim vi ac metu subactis, partim etiam æquo fœdere in amicitiam ac societatem adscitis; cùm repente periculosum & graue bellum, vnde minimè putabatur, exortum est. Eius belli concitator ac princeps fuit Sofar, qui post fœdum ab vrbe Dio Solimani discessum, pacemque redditam Lusitanis, nunquam animum remiserat à colligendis per otium viribus, quibus, vbi maturum esset, ad eorum perniciem vtetur. Sex amplius annorum spatium liberum in omnes apparatus habuerat. quo tempore ita sese in Mamudii adulta iam ætate Regis gratiam insinuarat, vt omnium arcanorum non particeps esset modò, sed panè moderator & arbiter. ac simul animum adolescentis, & suo ipsum dolore, & muliebribus iam sat incensum facibus, ad vlciscendos auunculi Badurii manes, delendumq; ex India Lusitanum omne nomen, miris artibus incitarat. In eam rem, præter veteres copias, novos quotidie variis è nationibus milites, ducesque belli peritos, ingentibus præmiis euocabat Rex, iis in disciplinam tyrones & collectitii tradebantur: fabrum, artificum, ac munitorum multitudo quam maxima cogebatur. ac præter cæteros, architecti etiam & machinatores egregii quinque a Byzantio vrbe conducti, menstruo in singulos trecentorum aureorum pacto stipendio, armatorum ac tormentorum omnis generis officinæ locis idoneis per amplè institutæ. sollicitati occultis legationibus Indi Reges ac principes ad puniendas iniurias, & recuperandam maris possessionem, quã latrones pauculi, specie mercaturæ subreptam, aliena magis ignauia, quàm sua virtute obtinerent. Sibi esse certum ac fixum, primo quoque tempore Diensem arcem inuadere. si vnà cuncti consurgant, libertatèque ac dignitatem, qua nihil prius debeat esse, tandè aliquando respiciat; tam exiguam profectò manum, tot sparsam præfidiis, ab ope domestica toto panè terrarum orbe disclusã, mutui demum inter ipsos auxilii cõmunionem sublata, nullo negotio

negotio prorsus obrui & extingui posse. Cum eiusmodi ferè mandatis dimissi quoquoersum legari. Et omnia hæc interim clandestinis agitata consiliis, alto silentio tegebantur. Vniuersæ comparationi tantisque delectibus, probabili sanè commento, prætendebatur imminens in singulos dies à Patanio Rege bellum, qui cum propter vicinitatem, quotidianæ discordiarum causæ non deerant. Sofar, simulandi æquè ac dissimulandi magister, tum vel maximè cum Lusitanis, honore verborum, officiis, humanitate certare. Neque verò callidi veteratoris fucum astutiamque inscitè Mamudius imitari: quippe, tum suoapte ingenio tectus ac perfidus; tum domesticis disciplinis ad omnes dolos atque fallacias eruditus: adeoque se per id ipsum tempus in Lusitanos bene animatum ostendere; ut noxios etiam perfugasque, si qui ex eorum ditione in suos transfissent fines, magna cum benevolentia significatione iisdem ad supplicium redderet. Porro, artificium hoc dupliciter proderat Cambaianis: quod cum suas ipsi cogitationes vario obtentu celarent, tum Lusitanos (ut est omnis incauta securitas) ad cuncta quæ nosse cuperent de viribus ipsorum opibusque, de numero militum ac nauium, deque omni statu prouinciæ palàm & sine ambagibus promenda perlicerent. Erant autem, siue superiorum tēporum vitio, siue inani fiducia diuturnæ pacis, tum eiusmodi res, quæ vel quietum hostem & otii cupidum, pænè explorata victoria spe, irritare facillè possent. Disciplinæ bellicæ studium ad mercimonia questusque conuersum. regius fiscus, vario sumptu & fraude multorum exhaustus. classis in naualibus, interna vermium labe ac situ corrupta. nauæ remigésque, neglectis custodiis infrequentes: milites, è stauis atque præsiis, caufari sibi stipendia non pernumerari, plerique diffugerant, atque arma flagitiosè vendiderant. in ipsa Diensi arce, quæ maximè omnium erat, propter loci naturam, subitis ac variis belli casibus, opportuna, è defensoribus nongentis, quos ibi Garzias pace constituta reliquerat, ad ducentos circiter & quinquaginta redierat summa: atque hos ipsos, i oânes Mascarenias præfectus, priuata magis munificentia & comitate, quàm auctoritate impetii vel sacramenti religione retinebat. ibidem adseruabatur pulueris tormentarii, si acrior instaret necessitas, quod vix vnum in mensem esset satis. ac, ne frumenti quidem vel oryza, & reliqui commeatus, ex anteconuecto atque seposito, copia suppetebat. Hæc, Sofar in primis, & alia id genus, ab Lusitanis, qui in Cabaia negotiabantur, separatim ac sepius, pro familiari cōsuetudine percunctando, probè cognorat. Inde Regum exterorum, præsertim qui mare accolunt, pertentari animos denuo placuit. missi

rursus

rufus legati . iis auditis , Reges alii pecunia & milite iuuere Ma-
 mudium: alii, quominus eandem coirent societatem, intestino ac
 propius vrente bello dissenti sunt . apud quosdam etiam, rei euen-
 tum expectantes, composita nuper cum Lusitano pax & amicitia
 valuit . At Cambaianus , posteaquam sat sibi copiarum viriumque
 paratum ad omnes conatus animaduertit, gerendi belli hanc ma-
 ximè rationem instituiti . Sofarem, ingentibus inflatum promissis,
 summæ rerum ampla cum potestate præfecit . Rumecani Sofaris
 filio, rei tormentariæ procuracionem attribuit . hyems ad obsidio-
 nem arcis delecta, cuius initium, vti supra demonstrauius , in iis
 locis est à Kalen. Aprilis: vt ipsum anni tempus, præclusa nauiga-
 tione, Lusitanos maritimis, quæ vnà supererant , auxiliis prohibe-
 rer. Rebus ita constitutis, ad earum suspicionem quoad fieri posset
 auertendam, rumorem insuper è composito dissipant; urbem Diū
 Sofari pro amicitia donatam ab Rege, in eamque possessionē breui
 Sofarem esse venturum : nec sine magno comitatu, reuocandæ ve-
 teris frequentia causa, quæ res eo propius ad veri similitudinem
 accedebat, quòd & plenus certaminum & controuersiarum esset is
 dominatus, vt non multum ex ea largitione Rex damni facere vi-
 deretur; & huic eidem Sofari oppida nobilia duo, Surratum & Rei-
 nelum, paulo antè concesserat. ea fama vulgata, Sofar, Surrato, vbi
 tum agebat, litteras ad Mascareniam dat, in quibus erat scriptum:
 Ad cætera loca, quæ Mamudii Regis benignitate obtineret, no-
 uissimè Diū urbem accessisse . id munus eo sibi accidisse iucun-
 dius, quo maiorem inde facultatem sit habiturus, oprata Mascare-
 niæ tanti viri consuetudine perfruendi . simul sibi esse in animo,
 urbem superioribus belli cladibus magna ex parte dirutam & euer-
 sam instaurare, & in pristinam, si fieri possit, celebritatem reducere;
 tumultus ac rapinas arcere; aduenis ac mercatoribus, quo libètius
 affluant, pacem, annonam, fidem omni ratione præstare : neque id
 sua tantum, sed etiam ipsius Regis Lusitanix causa . hæc quoniam
 in tanta hominum perfidia, tamque seditiosis incolarum ingeniis,
 fieri sine magno apparatu copiisque nõ possint; petere se & orare,
 si armatus, & cinctus amicorum frequentia, Diū aduenerit, ne
 quid idcirco aduersus Lusitanam rem aut amplitudinem ab se vel
 à Mamudio cogitatum interpretetur. id adedè reapse daturum ope-
 ram, vti æqui pariter & iniqui omnes intelligant . Si fallat; diras
 omnes in se, caputque suum, fortunas, ac liberos, imprecatur. Hæc
 per summam impudentiam à Sofare in præsens tempus de more
 conficta. Mascarenias haud ita pridè in eius arcis præfectura suc-
 cesserat Emmanueli Sofæ, (alteri ab eo qui à Badurianis est casus)

gogno-

cognomento Sepuluedæ. atque is initio præfecturæ, cū in Cambaia finibus multa misceri ac parari contra Pataniū Regē audisset, haud sanè commotus est. quippe nec sine causa, Mamudio, rebus iā a Mogore accisis, amuli atque opulēti Regis insidias omni conatu præcauēdas putabat; & quo minus temere Lusitanū, cōstituta iam pace, Cambæi lacefferent, vel sibi obnoxium ducerent; sat magna ipsorū mercede recentibus euentis edoctos arbitrabatur. Hæc ferme principio Mascareniam sollicitudine liberabant. Ast vbi, tēpore procedēte, Patanius nihil mouebat; ac nihilominus Cābaia erat in armis, & militari concursatione, machinarum opificio, carrisq̄ ac iumentis omnia perstrepebār; enimvero tū suspicari Mascarenias cæpit subesse fraudē, atque ad Lusitanæ arcis excidium ea cuncta spectare; suspicionē auxere cōmeatus atque tormenta, in pagos Dio propinquos paulatim subuehi cæpta. Postremò dubitationem exemere omnē, Sofaris ipsius litteræ, tanta præsertim adulatione blanditiisq̄; conspersæ, nec non magna calorum lixarumq̄; turba cū plaustris & impedimentis in urbē ingressa; irēq̄; sub signis cohortes armatorū aliquot subsequutæ. Annus etiam numerabatur seculi huiusce 46, & exacto iam autumno Martius mensis erat in exitu. Mascarenias, quamquam atroci ac subita percussus re, tamē extemplo colligit animum, seque in omnes firmandæ arcis & seruandi præsidii partes intendit. Prima fuit propitiandi præpotentis Dei cura. cęlestem opem & supplex implorauit ipse, & aliorum precibus iussit exposci. Tū per expedita nauigia Castrium Indiæ Prætozem, itemq̄ Bazaini & Ciauli præfectos, Hieronymū Menesiu & Antonium Sofam, de hostium apparatu & conatibus edocet: ni suppetiæ quamprimum ferantur, vltimum haud dubiè sibi suisq̄; imminere discrimen. In eadem loca mox nauibus institorum amandat imbellē turbam, exceptis aliquot vsus quotidiani mancipiis, & paucis insuper matronis, quæ sexus oblitæ, ne desererent viros, societatem periculi & diurnæ obsidionis incommoda minimè recusabant. Lusitanos præterea negotiatores, quibus erat atctior cum Diensibus amicitia, hortatur, tum publicæ salutis tum priuari compendii causa, vti coëmptam frumenti & oryza vim, carnes piscesq̄; sale duratos, & alia id genus alimenta militibus deinde vendenda, celeriter in arcis apothecas importent, id vti potuit in tanta temporis angustia, & Diensium iniquitate, sedulò factum. Simul, tecta & tabernæ in vestibulo arcis euerse; tigna, tabulæ, feramenta, mali nauium introlati. Inter hæc Mascarenias, pari dissimulatione, & iisdem quibus peti se videt artibus, ad Sofaris epistolam ita rescribit: **Quod Sofar, præter cætera in eum à Mamudio**

diò collata ornamenta honoresque, nuper etiam Dienſi toparchia decoratus auctuſque ſit, neque mirari ſe, qui præclara eius in Regē regnumque Cambaiæ merita dudum norit; & magnam cepiſſe animo voluptatē; non ipſius modò Sofaris, verum etiam rei publicæ cauſa, quod bonorum omnium interſit, fortibus & indiſtriis viris laborum præmia pro dignitate perſolui. Quod ad ipſius aduentum in urbem attineat, nequaquam ſe illi concedere, vti maiorem fructum è mutuo conſpectu & familiari conſuetudine percepturus ſit. De copiarum numero, quas ad urbem variis de cauſis cogatur adducere, neque pudoris neque arbitrii ſui eſſe, definire quicquam: tantum admonere pro amicitia, videat etiã atque etiã, ne quid in tanta hominum colluie & Luſitani præſidii vicinitate turbetur. Hiſce litteris acceptis, magnopere lætati Sofar tam bellè reſta ſua conſilia; tam læta initia dare ſeſe. neque diutius morandum ratus; inſtante iam hyeme, Diem alias idētidē aliasque ſubmittit manus; interdū milites ac lixæ cum ſarcinis, noctu maiora tormenta cum reliquo inſtrumento oppugnationis intrabant. Poſtremò Sofar ipſe ad XIV. Kalend. Maias cum Rumeſane filio urbem inuehitur. millia quinque Turcarum ducebat. ii erant exercitus nerui. ſequebatur longè major è variis gentibus multitudo. Nouus dominus, vetus inquilinus, ingenti gratulatione & plauſu ciuitatis exceptus, diuertit in regiam; inde per cauſam Maſcareniaſ salutandi, ſpeculatores in arcē mittit. à Maſcarenia viciffim ad eam, honoris & officii cauſa, deſtinatur Simon Pheus Limenarcha, notæ prudentiæ vir. Hunc Sofar aduenientem primò comiter accipit: mox, variis de rebus inſtituto ſermone, deliberatum eſſe, ait, ſibi, ad rixas vitandas, muro urbem ab arcē diuidere, valde optare ſe, ne Luſitani, vt olim, ad eò ſalutare impediunt opus. dein eorundem iniuriam inſtitit queri, quòd panè precario in eas regiones admiſſi, totum ſibi vindicent mare; & cum alios populos ac dynaſtas, tum verò ipſum quoque Cambaiæ Regem iniuſſu nauigare prohibeant. Sat iam peregrinos & aduenas veteribus incolis inſultaffe: tantam indignitatem ferri non poſſe diutius. hæc Pheum renuntiare ſuis, ac ſimul reputare iubet quemque apud ſe, quàm pauci, quàm procul ab domo, quàm à rebus omnibus imparati, quàm incommodò anni tēpore, tot tamque inſenſis nationibus ad prædam obiecti ſint. ad ea ſi prudenter animum aduerterint, profectò fore, vti, vel cum iactura, paci atque otio conſulant, nedum in tanta rerum iniquitate deprehenſi, validiorum opes atque arma vltro laceſſant. Cum hiſce mandatis Pheus in ariem regreditur. Maſcarenias ad conſilium refert. ac tametiſi liquidò cunctis apparuit, à Sofare non certamen

certamen

certamen iuris queri, sed vim; tamen, ne furendi materiam hosti armato præbuisse viderentur; de cæteris rebus placuit responderi, nihil ipsorum iuris aut potestatis esse. haud longè distare Prætores Indiae Castrum. si ad eum legati mittantur, sperare pro eius iustitia, quod fas æquumque sit, facile impetraturos. Quod verò ad murum attineat extruendum, in Garziano fædere disertis verbis curum esse de limite. si intra id spatium ædificare Sofar animum inducat; se non modò non prohibituros, verùm etiam adiuturos manu. Sin terminos transilire, & quod Ninaras antè frustra tentarit, arci obmoliri atque officere cogitet; daturos operam uti denuo Cambaia atque India omnis intelligat, Lusitanos nullo terrore, nullis difficultatibus, vel de iure finium vel de gradu cõstantiæ demoueri. Hæc Pheus idem referre iussus in regiam, & vnà exemplum fœderis, testato descriptum. Ad ea denuntiata nimirum Christi defertor excanduit: traditumque sibi à Pheo libellum, incensus ira, discerpit. id Sofari & committendi belli principium & finis alienæ gerendæ personæ fuit. confestim injectæ legato catenæ: & ambulantes in proximo Lusitani alii duo repente comprehensi, & in custodiam traditi: nimbus telorum in arcem subito procurfu coniectus. Per hunc modum hostili scelere patefacto, Mascarenias, quo propius cernit periculum, eo in speciem erectior celsiorque; suos omni ratione confirmat. hortatur ne improviso malo icti contrahant animos. proprium esse Lusitani generis & sanguinis, demonstrare quidnam diuino fulta præsidio, neque tamen idcirco in locordiam resoluta, paucitas possit. Eius rei multa eaque illustria variis orbis terræ partibus edita documenta. Sed ne longè abeat, nuper hanc ipsam arcem, Antonio Sylueria præfecto, majoribus etiã copiis terra marique oppugnatam obsessamque. Lusitanos perexiguos numero ad vltimum inopiæ redactos, multo maxima parte suorum amissa; tamen steterisse cœlesti subnixos ope; & quæ pati in iis angustiis possit humanum corpus, omnia pertulisse, quoad fracti metu aduentantis ab Goa subsidii. Turcæ pariter & Guzarates, atque ad eò Sofar idem ille, relictis per summam trepidationem impedimentis, abscesserint. Inde, prædicatione omnium & fama, nomini Lusitano ingens additum decus. haud disparis exitus, in simili causa, nunc quoque præcipiendum animis gaudium. nam & aduersus ruptores fœderum, contemptores diuini atque humani iuris, teterrima dæmonum mancipia, pro insontibus & circumuentis, & quod caput est, recte fidei defensoribus, haud dubie superos bellum esse gesturos: & accita iam ab Goa, Bazaino, C. aulo, & aliis oppidis fidelissima suorum auxilia propediem affutura. Neq; verò, quod

quod ad timorē vel maximē proponatur, extimescendam esse hycem. Lusitanæ pietati, virtuti, nauigandi scientiæ, non regionum intervalla, non ventos, non tempestates, quominus vltima experiantur, obstare. Tantū interea se ipsi viros præbeant, omni conatu enitantur ad laudem; neu committant, vti vel Christiana fiducia, vel duritie militari, Syluerianis aut aliis inferiores vlla ex parte fuisse videantur. Eiusmodi vocibus publicè priuatimque obfirmato ad omnem patientiam milite, Mascarenias, pro tenuitate præsidii, stationes vigiliâsque disponit. Septem instauratq; paulo antè arcs erant propugnacula, in iis totidem duces cum vicenis ferè militibus collocat. Marinum castellum Fernando Caruallio committit; huic defensores triginta attributi, Cambaicam oram Iacobus Lacteus duobus caturibus tueri iussus, & hostem, quoad liceat, maritimis com meatibus intercludere. Reliquam manum sibi Mascarenias ad subita belli referuat. Duces ad sua quisque digressi loca, se se alacriter ad opus accingere: centonibus ac molli tomento protegere muros, aggerere cespitem, farta glebis dolia inter pinas locare: arma, contos, machinas, & quicquid ad repellendum hostem opus est, pro copia præsentis raptim expedire: ad nominis Christiani gloriam retinendam, subeunda pericula, famam, sitim, vigiliâsque, & vltima perferenda, mutuis adhortationibus incitari. Inter hæc Sofar, omnibus iam rebus in proximo comparatis, qua parte ex oppido est aditus, aggerem vineâsque ad arcem agere instituit. apertam quippe oppugnationē & repētini ad mœnia successum impediēbat, præter defensorum virtutem, ipsa quoque altitudo & latitudo fossæ, quam post Sylueriæ discessum, Emmanuel Sofar duplo quàm antea capaciorem effecerat. Sofaris autem muniendi ratio fuit eiusmodi: Ab vtroque insulæ margine vallum arci ad reli iactum obiecit. in eo vallo turres locis editioribus excitantur, è soluto lapide, frontibus duntaxat ad lineam exequatis, ab tergo batiuli atque operarii terram adaggerant. in summo, præteritis gossippii sarcinis, muralia tormenta; in medio atque imo, relictis ex arte fenestellis, minores fistulæ collocantur. Hæc omnia paucis diebus admirabili celeritate perfectâ noctu ferè muniēbant, quo minus ad certos Lusitanorum ictus parerent. interdium, sicut ab opere cessabatur; ita ab arce diuerberanda, & fatigando præsidio nulla dabatur quies. A vallo dein multiplex murus cæptus duci, flexuosis Indico more meandris: quo & oppidani tutiùs ad arcem subirent, aggerēque protruderent; & præsidarii, si fortè erupissent, non modò ad trāuersas ex occulto iaculationes præberēt corpora; sed etiã ignotis anfractibus & errore viarum impliciti tenerentur. Dum hæc

A a

sunt

fiunt, Sofar optimum statuit, ex alia parte maritimum adoriri castellum: ut eo capto & portum haberet in potestate, & arcem ab latere tormentis impeteret. Eius rei causa ingentem onerariam in recessu intimo procul ab hostium telis, ad castelli fastigium adaquandum, pluribus tabulatis attolli iubet; multoque bitumine ac pice diligenter oblini: quam deinde, ad castellum admotam aestu secundo, succendant; concepto igne, in sephas desiliant armati, auctoque tumultu inter fumum & clamorem, scalis ascensum in muros obtineant. Hæc res, priore bello frustra tentata, eundem rursus habuit exitum. quippe, tabulata paulatim in sublimem cretencia conspicati è turribus Lusitani, rem ad Mascareniam deferunt. Extemplo negotium datur Iacobo Lacteo, qui captiua iam aliquot nauigia ad arcem traxerat, uti quamprimum occupet parato ad incendium pegmati nec opinatos ignes inferre. Noctu profectus cum fistulatoribus haud plus viginti, quamquam tectis sub manus vola funiculis, lenissimoque remorum pulsu, non latuit Sofarem ipsum, ea fortè hora circumeuntem excubias. ille confestim ad arma litusque dat signum. tollitur clamor. ex omni parte concurritur. Lacteus, ad similem casum præparatis iam antè suorū animis, rectum cursum rectasque proras in periculum tenet. nec minus feliciter quam antea Goueanus, circumfremētibus ferreis globis atque sagittis, ad onerariam penetrat, ut in nullo tali metu, minime custoditam. Confecta iam videbatur esse res, cum in ipso (ut sic interdum) articulo ingens præter omnem expectationem difficultas oboritur, hostilis pyra, quam vel è longinquo concepturam ignes crediderant Lusitani, aduersum coniectas è proximo tactas ardetesque ollas, repente contumax & inuicta perstare: iteratis undique iaculis nihilo magis lædi, iaculantium oculos animosque ipsa rei nouitate confundere. Tum Lusitani, ancipiti urgente malo, quod & in mora exitium, & in irrito incepto deformitas foret, consilium à cupiditate gloriæ mutuantur audax ac pænè temerarium, incisis momento anchoralibus, nauem ipsam remulco ad castellum usque per media tela perducunt. ibi demum facibus per otium ingestis, in hostium conspectu, relucens late flammas absumpta. Id euentum, sicuti eximiam in suos Dei benignitatem & pristina miracula retulit, nullo, ne tum quidem, è Lusitanis initu redituque inter tantam missilium procellam desiderato, vno tantum leuiter saucio; ita Sofarem, primo indignantem, dein stupore defixum, ab consilio maritimæ oppugnationis auertit. eo acrius ab æra munitiones vrgeri captæ. & abundabat multitudo, ut si quid tormentis ab Lusitano dirurum esset, Mamudiani extemplo reherent; &

rent; & mortuorū loco (plurimi autem quamquam per tenebras fixi cadebant) fustuario coaētos alios aliōsque submitterent. inclusis contra, neque ad erumpendum copiae, neque ad perpetuos & temerarios ictus iacula suppetebant. Per hunc modum, vertente mense, ad arcis pænē fossam agger vineæque perductæ. huic rursus aggeri lapideum præstruunt murum tredecim pedum latitudine: & in eo noua castella, crebrasque stationes, & varia tormenta constituunt. Hanc ferme, circumuallandæ quacunque licuit, arcis formam sequutus est Sofar. Interea Castrio Prætori, ad classem, ut dictum est, reparandam sat per se incitato, acres addiderant stimulos, Mascarenæ nuntii ac litteræ. Confestim, è duobus filiis Fernandum natu minorem, egregia indolis adolescentem, cum nauigiis compluribus, & vario comæatu, cadisque sulphurei pulueris, & nobilium manu, Diu quam celerrimè iubet præcedere. Hosce dubio profectos celo, atrox in medio cursu tempestas adorta disiecit. pars Bazainum & vicina littora petiere: Fernandus cum octo caturibus instando & remigando peruenit, uti Diensem teneret arcem; inuitisque & inspectantibus Mamudianis, militem, & comæatus, & omne bellicum instrumentum exponeret. Ingenti Lusitanorum gaudio id subsidium acceptum: ac minimè dubia spes victoriæ consequuta. initur bellatorum numerus: ad quadringentos & quinquaginta peruenit. Suppletæ dein auctæque custodiæ, & Fernando infirmisimum omnium propugnaculum Diui Ioannis (suum cuique propugnaculo ferme ab caelestibus patronis indiderant nomen) cum fortissimis iuuenibus est datum. Per eosdem ferè dies, Mamudus, ad visenda opera militesque animandos, cum nouo exercitu Diu aduenit. id suspicatus è concursatione plausuque Mascarenias, Fernandum Caruallium è marino castello rema per exploratores iubet cognoscere. Transmissi multa iam nocte nandi periti & spectatæ fortitudinis viri sex, ad vicinam hostium stationem adrepunt, & è custodibus vni manus injiciunt. ad cuius vpciferationem concursu facto, Lusitani duo tresve inter tumultum occisi. reliqui, tenaciter apprehensum vigilem, præuolentes ipsi viribus, ad suos illico transtulere. Ex eo, de Regis aduentu cognitum est, itemque de consiliis hostium nonnulla comperta. quibus rebus adeo non exterriti sunt Lusitani, ut etiam per tenebras, crebro igne, bombisq;, & tubarum cantu signa effusæ cuiusdam gratulationis ediderint. Inde cum admiratio cepisset hostes, ausi è proximis vigiliis percontari quidam, (è diuturno commercio haud ignari linguæ Lusitanæ) quænam esset causa tantæ ac tam repentinae lætitiæ. Responsum ex arce est: efferri gaudio

Lusitanos, quòd Mamudiù ipsum in castris versari didicerint. quippe, hæcenus cum fugitiuis & desertoribus, mistis ex omni colluione, turpiter dimicatum. deinceps, cum Rege regniq; proceribus multo honestius fore certamen. eo responso irritati vigiles inuicem probra Lusitanis ingerere, seruitium Sofaris, æternas compedes, acerba supplicia minitari. Verborum iaculationem ferrea utrinque sequuta missilia. Per continuos dein dies, inspectante atque adhortante Mamudio, arcis mœnia quatiebantur. Subtestudine basiliscos (noxiorum plerunque nominibus animantium hodie ballistas appellare mos est) & aliã id genus tormenta Mamudiani promouerãt. iis Thomæum & Iacobæum propugnacula, & quantum inter utrumq; erat muri, cum ruinæ minis ac terribili fragore feriebant. Minora verò tormenta, in ipsas potissimù fenestellas ac pinnas obuenterant ita scienter, vt sine præsentis exitio se vix quisquam propugnatorum ostenderet. Inter cæteros nobili viro Iacobo Gnaia (a quo multa de his rebus accepimus) in hoste collineanti globulus in fomitem fistulæ illatus; fracto impetu, oculum ipsum, quo collineabat, excussit. Puluis autem eoratur artificio ac subtilitate perfectus, vt è flammis emicantes ouales pilæ, dolia cespite plena trãsfigerent. Mortarium etiam idoneo statuerant loco, (& peritissimus aderat librandi magister) inde immani ambitu globi triginta paucis diebus in arcem immissi, maiore tamen inclusorum trepidatione, quàm damno: quòd tum è genere sonitus, tum è magnitudine impendentis è sublimi pestis ac ponderis, plerique spatium ad præcauendum haberent. tecta ferme perforabantur, & dissilientibus lapidum fragmentis nihil erat in proximo tutum, magister dein fortuito ex arce telo perimitur. successit huic artifex, nequaquam vsu vel scientia par. huius culpa residentibus in castra globis, tres è Mamudianis obriti: neque vltra exerceri machinam placuit: ita is terror amotus. Cæterùm ex aliis partibus haud intermissa verberatione aliquam tum prociderat muri. & propugnaculum diui Thomæ, solutis compagibus, metuendo hiatu discefferat. Aduersus id malum interior murus latitudine pedum viginti maturè perductus. diruta prius ædificia materiam & laxa variæ magnitudinis præbuere. A præfecto ipso cum nobilissimis prænum admotæ operi manus: horum industriã ceteri deinceps acriter subsequuti: magnoq; certamine continuata structura, intra septimum diem murus absoluitur. Sub hæc Mamudius, longiorem quàm putarat obsidionem, & sine vlla pacis mentione obstinatos cernens Lusitanos, è suo comitatu Iusarcanem ducem impigrum, & bellicæ compotem laudis, cum

Abalsina

Abassina legione in castris reliquit, ipse, procerum hortatu, Madabam undecimo quam venerat die regreditur: verbo, ad expediendos commeatus nouumque subsidium: re vera, præter moram tardium, metu quoque perfusus, quod è cognatorum numero quidam hostili glande traiectus, ad ipsius pedes exanimis corruisset. At Sofar, incensus dolore & rabie, quod nullam admodum insignem operam præsentem nauasset Regi, præcellam aliam struem è saxo terraque, interstratis ad firmitatem ramis ac frondibus (vnde Ramosa appellata est) erigebat; vt libero in arcem prospectu, Lusitani præsidii discursum ad bellica ministeria, destinatis è superiore loco iustibus impediret. aduersus eam perniciem, Mascarenias, opportunitatem captans iaculandi, tormenta identidem alio atque alio transferebat. turrim dein è regione crescentis machinæ raptim excitauit. in eo præsidio positus Antonius Passanius cum fistulatoribus quadraginta, quot ipse quamquam artis in rebus priuato sumptu propter diuitias ac splendorem alebat. ii summa contentione opus impedire iussi, id quo commodius facerent nocturnis horis (quo maxime tempore muniebat hostis) ferrea candelabra permagna crebræq; faces ad idonea loca dispositæ: quæ, fuso longè lateque lumine, cum situm castrorum, genus operum, multitudinem hominum veluti diurna luce nudarent; magnus videlicet, viliū præsertim operarum, interitus consequutus. Sed ea erat agrestis turbæ copia, is ab tergo instantium atque urgentium præfectorum terror, vt plagis coacti miseri sese volitantibus palam telis objiceret; ac peremptorum loca noui subinde recentisque supplerent. ita, nequicquam conantibus prohibere Lusitanis, ad summum perducta moles, & omni bellico apparatu confestim instructa. Inde, cum arcis interiora in dies magis infesta fierent, Mascarenias ante facram eodem edito loco tumulum extollit; collatisque eò tormentis, & ingenti præcipue basilisco, Ramosam ita quatefecit, vt magnam eum superstantium clade prosterneret. neque stratam rursus exaggerare ausi Mamudiani, Gonatus dein omnis ad fossas opplendas, & opera mœnibus ipsis in iungenda conuertitur. iam ad marginem vsque perduxerant vineas. accessere validis ex asseribus musculi, quam durissimo corio tecti, sub quibus operæ sine periculo commearent. Ex iis musculis tabulæ decliues ita prominebant, vti per eas deuoluta ex occulto saxa, truncique arborum, & glebæ ultra mediam fossam impetu ipsa ferrentur. Inter hæc Mamudiani per tenebras clara voce maledicere obsessis, quod more feminarum intra septa latitantes, non hasta gladioue, sed missilibus tantum è longinquo rem gererent, at non hisce artibus, qui primi è

Lusitania ad Indos venerint, gloriam quæsisse; non ita nuper Sy-
 uerianos bellum exercuisse: verum in dextris & pede collato pro-
 positam habuisse victoriæ spem: seque se mœnibus, sed armis mœ-
 nia tutari solitos. attamen sibi non esse dubium, quin eius desidia
 non tam penes militem, quam penes præfectum resideat culpa,
 quippe qui communem salutem proprio timori prætexat: virosque
 (siquidem eius dissimiles sint) vitæ prodigos, laudis appetentes, ad
 conferendam cum hoste manum paratos, fame postmodum & om-
 nium rerum inopia perituros, exemplo segnitiae & imperii vinculis
 intra munimenta cohibeat. Hæc & alia eiusmodi ad excitandam
 seditionem, vel ad prouocandos ad temerariam pugnam Lusi-
 tanos, jactare sub muris ac portis identidem barbarus, nimirum
 Sofaris iussu: quod magna esset in spe, si apertum ad certamen elici
 possent, paucis præliis absumptum iri omnes præsidii vires. Sed
 neque milites, in id usque tempus obedienter duci, neque ducem,
 minimè leuem, aut bellicæ artis ignarum, admodum mouebant
 importuna & quotidiana conuitia. Magis illa cunctos angebat cu-
 ra, vt ingruenti à musculis damno quamprimum obuiam ireretur:
 quæ res magnas habebat difficultates. nam & coniectos è muris
 ignes coria respuebant, & majorum ballistarum vsus, quo vel
 maximè inclusi valebant, spatium ipsum propinquitatis ademerat.
 His rebus anxio multaque apud animum suum agitanti præfecto:
 remedium tale in paucos tamen dies oblatum. Fornix erat in imis
 mœnibus, simplici lapidum ordine in speciem obstructus. Eo ani-
 maduerso, locum aperiri ac repurgari Mascarenias imperat; postu-
 bulque validissimas imponi fores. Immissi dein qui perpetuo ege-
 stu, succedentes inuicem alii aliis, fossam latentes exhaurirent: ac
 tradita per manus rudera silentio in arcem asportarent. ii decidua
 yndequaque materiam ita subducebant, vt quàm integerrimum
 cumuli fastigiū, fallēdi hostis causa, relinquerent. Quatriduum ro-
 tum nocturnus diurno continuatus est labor. interea Mamudiani
 munitores fabрили bolide fundum subinde explorare. ac primò ad-
 mirari cur minimè cresceret, neque responderet operi acerrus. dein,
 posteaquam magis etiā ac magis imminui sentiebant, (extenuatus
 quippe, demum assidua subtractione corruerat) noscendi causa, pe-
 riculo contempto, capita proferunt. Lusitanos, quæ jaciebantur,
 impigre amolientes cernunt. confestim & è musculis in fossam, &
 è muris in musculos tela coniecta. Et Sofar a præfectis fabrum ad-
 monitus aduolat. is, dum ad oram valli, in dextrum innixus cubi-
 rum, Lusitanam cryptam attentius contemplatur, suspenso & co-
 g tabundo, nequaquam in spem tantæ rei missus ex arce globus,
 manum

manum simul & sinciput abstulit. Ea vulgata re, tantus exercitum incessit paor, vt parum abfuerit, quin desertis operibus vineisque, obsidio solueretur. Obstabat maximè Rumezan, ferox ingenio viribusque, & odio nominis Lusitani à primis annis imbutus. Is, domestico luctu minimè fractus, celebratis more Mahometano paternis exsequiis; tum vniversos tum singulos appellare: hortari ad perseuerandum: tot iam exhaustos labores; tantæ molitionis opera sudore perfectas; ex hostibus in ipsa paucitate periisse non paucos; & qui supersint, vulneribus, fame, vigiliis, defatigatione confectos, hominum simulacra non homines, vix iam sustinere arma, latitare in angulis, desperato nouo subsidio fugam haud dubiè meditari. sed & maritimos exitus, aduerso anni tempore, & terrestres vallo & stationibus intercludi; immanes belluas indagine cinctas teneri; victoriam esse in manibus; tam propinquæ spei exitum nullo pacto deferendum: tot nationum salutem, tantum discrimen opinionis in hac obsidione verti: si paulum admittantur Mamudiani; & liberatæ Indiæ decus æternum, & nauatæ Regi suo operæ mercedem optimam laturus. Hisce dictis animati plerique, Rumezanis consiliū approbant, in tanta tamque recenti clade tantam animi magnitudinem vulgò admirantur. denique dum à Mamudio veniant madata, summam belli administrandi consensu militari ad eum deferunt. mittuntur ad Regem legati. ille per litteras jubet duces oppugnationem vrgeri; noua identidem supplementa, confecti belli præmia pollicetur amplissima: prærogatiuâ suffragii militaris de Rumezane confirmat. Lusitanis interim, cognata è fugitiuo quodam Sofaris nece, magna videlicet spes tranquillitatis affulserat: ac, veluti pactis induciis, dum sedatur in castris timor, vtrinque otium fuit. Sed mox nec opinato recruduit bellum, nouo imperatore ad eò impigre obeunte munia; vt Sofarè deesse neque hostes neque ciues vlla ex parte sentirent. Ad fossam præcipuè aguerandâ ex patris destinatione curas intenderat. itaq; præter eam turbam, quam in castris habebat, alia insuper ex agris oppidisque multitudo conprehitur: ac turmatim diuisa, ad tintinnabuli pulsū in orbē subit; neq; iâ è musculis tantū, sed propalam è vallo, cum interea missilibus certaretur, varia magnitudinis lapides, arbores rotas, virgulta, cespitem jactant: occisorum cadauera, ne ceteri spectaculo terreantur, obruta ruinis accumulant. postremò, vineas ac vallum ipsum vndique prorutum, cum ingenti fragore deuoluūt: neque iam vlla ope resistere Lusitanus valebat. Fornix primū alliduo injectu materiæ obstructus: dein, quod supererat spatii, quotidianis incrementis occupat moles. Inter hæc

Mascarenias, tot vndique cinctus angustis, nouum à Castris Præ-
 tore auxilium efflagitare per litteras nuntiosque, quos in apertum
 vitæ discrimen speculatoris nauigiis hyeme sæuiente mittebat. Ru-
 mecan verò, quamquam libero iam ad mœnia successu, cruentam
 nihilominus dimicationem prospiciens; Simonem Pheum sub mu-
 ros misit, qui variis conditionibus popularium tentaret animos;
 Mamudii & Rumechanis clemenciam prædicaret, obsessisque, si abire
 incolumes animum inducerent, naues ad profectiorem offerret.
 Ad ea cum ferocius responderetur, negaretque Mascarenias, cum
 violatoribus fœderum atque perjuris, ullam sibi pacis conditionem
 esse; confestim Pheus è conspectu subtrahitur: conjectisque per irâ
 telis, Lusitani duo, qui ad colloquium pinnas muri fidenter ascen-
 derant, occiduntur. Postridie sub vesperam è Mamudianis præpiti-
 simi, excelsos nauium malos transversis iunctos tigillis, ad Sancti
 Ioannis propugnaculum erigunt: elatisque super capita scutis, in
 summum enituntur. Ferme triginta iam ascenderant, cum Lusitani
 ad periculum propulsandum ac demendum dedecus mutuo se co-
 hortati, impetu capto, alios è corona præcipites dant, alios in sca-
 lis obnixos, contis detrudunt; detrusos, jaculis & flammaram ali-
 mentis & saxorum ponderibus obruunt. in horum locum succede-
 re conantes alii, pari defensorum constantia repelluntur, pauci in-
 columes, magna pars ambugi aut vulneribus confecti recedunt,
 neque ultra tentari pugnam ipsa patitur nox. Paulo dein segnior
 obsidio fuit, dum ad summum certamen Mamudiani se comparati;
 accensisque vrbe tota luminibus obeunt templa, suumque Maho-
 metem inani prece sollicitant; multi etiam solenni vouent conju-
 ratione, se non nisi victores ab arce redituros. In diem viii. Kalend.
 Augusti certamen edixerat. is diui Iacobi Apostoli natalis est dies;
 quod ipsum victoriae mox omen Lusitanus accepit. Vbi tempus af-
 fuit, Mamudiani instructis ante lucem copiis, ad arcem silentio
 primum, vt fallerent; dein, postquam vigilare hostem sensere, ma-
 gna cum vociferatione succedunt. Lusitani præsentibus animis
 corripunt arma, Sanctum Iacobum ingeminant; tærant ab om-
 ni parte aditum hostes, igne, ferro, lapidibus prohibent; vbi pluri-
 mum periculi ostenditur, ibi frequentiores obsistunt. Rumechan in-
 terea suis hortator adesse, alios castigationibus, alios promissis ac
 laudibus incitare, aliis voti ac iurisjurandi religionem incurere; a-
 cerrimè utrinque prælium cieri; confusus imperiis, minis, gaudio,
 metu clamor, itemque tremendus tormentorum sonitus ad astra
 ferri; subeantium audacissimi quique passim occumbere. in Tho-
 mam præcipuè & diui Ioannis propugnacula ingruerat belli mo-
 les.

tes. Eò dum intenti propugnatorum oculi pariter animique sunt, è Mamudianis interim eximia corporum agilitate complures, obseruato æstus recessu, ad maritimum arcis latus, antequam dilucescat, accedunt: perque præruptum, eoque desertum ab hoste saxum, partim brachiis humerisque, partim qua cautes patiebantur, scalis innixi, in arcem scandunt, inque ædium tectis Mahometana vexilla constituunt. dein, stolidi capti auuiditate, armorum atque hostium oblitii, ad prædam illico dilabuntur. Muliereule quædam, aliis omnibus ad pugnam digressis, in ea parte curabant. ex iis nonnullæ virili animo arreptis hastis, prædatores locorum ignaros, & incerto concursu nocturnoque pauore perterritos, intra tecta coercent; aliæ ad opem à præfecto exposcendam ad mœnia prouolât. Mascarenias trepido nuntio excitus, ne pugnantium frangantur animi, silentium imperat; ipse cum expeditis ad locum accurrit: ibi hostes partim in ædibus inclusos, partim in angiportibus errantes obruncat, triginta ferme, cum sese conglobassent, ad vnum cæsi. cæteros ex arce dejectos, tum altitudo præcipitii, tum prominêtes è rupe silices acuti dilacerant. intentiore dein cura locus custodiri cœptus: & Mascarenias, ab ea parte victor, in prælium festinè regreditur; suis laborantibus omni arte animos addit; neque verbis tantum, sed etiam corpore miscet certamen; ducisque pariter ac militis partes egregiè sustinet. Sex ferme horas dubia victoria pugnatum est. Ad extremum Rumeçan suorum clade perculsus, receptui cecinit. Lusitani tantis defuncti periculis, primùm omnium Deo superisque, ac patrono præsertim diuo Iacobo, laudes gratèscque agunt: cætorum deinde ineunt summam. è suis tantummodo septem, ex hostibus comperiunt amplius mille & trecentos. capta etiam militaria signa non pauca. Christianorum funus magno omnium studio celebratum est. Laudati pro cuiusque merito milites ac præfecti. Ludouicus Sosa, & Fernandus Castrius, quorum alter Thomæo, alter Sancti Ioannis propugnaculo præerat, præcipuum fugati hostis arcisque seruata decus tulere. Antonius quoque Pafanius interiorem aggerem turrèmq; magna cum hostium strage tutatus est. Ac feminarum etiam, illo potissimum die, conspecta virtus: è quibus aliæ furuiuo, vti dicebamus, ascensu transgressum munimenta hostem Mascarenia trucidandum objecerant; aliæ ad mœnia dimicantibus viris arma & saxa, itèmq; fascias & medicamenta suggesserant, versatæque inter ipsam dimicationem erant adeò pertinaciter, vt faucia nonnullæ constanti dextra sibi spiculum euellerent, plagisque obligatis ad institutum redirent. Is, bene iuuante Deo, pugna illius exitus fuit. Secundùm eam pugnam, ob-

stinatis vtriusque partis animis, aliæ deinceps hand absimili euentu pugnata. in iis, præter cætera tormenta ferrumque, ardentibus maximè jaculis certabatur, majore oppugnantium quàm defensorum pernicie. quippe gossipio, quo Indi ad vestem vruntur, ignis tenaciter adhærescens, momento excitatum incendium per confertos manipulos cuneosq; latè fundebat. quos autem flamma cõprehendisset; ii, abjectis armis, cum simul vestimenta projicere nõ valerent, cæterosque, ab iis adjuuandis exuendisve, sui quemque periculi metus auerteret, cæci amentesque crebro cum gemitu, incerto vestigio, extra ordines ferebantur. Hinc deformatos vultus, exusta lumina, pendentem è nudatis artubus cutem, ac velut in lora dissectam, horrendo spectaculo cerneret. At Lusitanũ multo minùs lædebat ignis, amictu laneo, & insuper ocreis & chirore: cis ac thorace munitum; & corio deficiente, præfectus, in eundem vsu, è pellibus inauratis peristromata pretiosa militibus diuidenda curauerat. Ex eo tempore Mamudiani cum aperta parum proficerent vj, subterraneis operibus (& suppetebat ad omnia multitudo) occultè grassari cõstituunt. Cuniculos plures ad arcẽ agunt, interea, vt ab sensu operis Lusitanum abducant, fabros cum dolabris ad suffodiendos muros quàm tumultuosissimè subigunt: majores globos cum fragore terrifico ac densa fumi caligine jaculantur. Porro cuniculorum dispar, neque vno tempore fuit exitus. alii specubus puteisq; quos Mascarenias maturè in id ipsum effoderat, inutiles facti: alii non interrupto successu ingentibus detrimētis rem Lusitanam affecere. Longè perniciosissimus omnium fuit is, quem ad sancti Ioannis propugnaculum præcipua contemplatione direxerant: is vt infra fundamenta peruenit, locũ tormentario complent puluere: eiusdemque pulueris tanquam institas ad cuniculi os perpetuo tractu perducunt. Posthæc, veluti ad vltimam oppugnationem instructi, sub signis ad eam maximè partem subeunt arcis, ac vix tẽtato cõflictu sese recipiunt. dein rursus accedunt receduntque simulato metu, nimirum vt è Lusitanis quã plurimos, propugnandi spectandique studio, in fraudem illiciant. Tum Mascarenias, ratus id quod res erat, hostem dolo non metu pedem referre; mittit extemplo qui Fernando Castrio & reliquis præfidariis nuntiet, quamprimum ex eo loco secedant: hostilem trepidationem in tempus fictam: aliquid profectò occultæ machinationis subesse. illi, & vigore ætatis, & superiorum dierum victoriis nimirum sibi præidentes; qua Indorum ignauiam irridere, qua præfecti seu monita seu iussa contemnere. Graue piaculum contumaciæ dedit nobilium cohors, nam simulatque frequentes in turri conspecti sunt

sunt; ignem cuniculo Mamudiani raptim injiciunt. is à primo aditu ad intestina momento perlatus, multiplicatis in arcto flammis, & in apertum impetu vasto enitentibus, euulsam ab radicibus turrem cum terribili strepitu, qualis ex Ætnæ cauernis interdum cieri solet, in altum sustulit, longéque ac laté disjecit. è superstansibus alios volitantia saxorum fragmenta dilacerant: alii, sublime quantum propè oculorum sequi acies posset elati, dein ad terram afflicti, suo & armorum pondere conteruntur. alios dira ignium vis, tamquam torméto excussos, ad hostem vsque projecit: quorum interitu nequaquam expletis odiis barbari, inanima & mutilata cadavera tum incessunt probris, tum sparis & gladiis crudeliter fodicant. Viginti ferme ex ea statione tantè cladi superfuère: ad centum extincti, in Ioannis Regis familiam adscripti plerique, & claris orti natalibus. quo in numero Fernandus Prætoris filius fuit. corpora dein conquesta mulieres terræ mandarunt. Cæterum vixdum resederant flammæ, cum per stragem ac ruinas Mamudiani conantur in arcem irrumpere. aduersus eum impetum quatuor è superstansibus raptim opposuère sese: nam reliqui incendio afflati, & recenti malo attoniti ac sopiti jacebāt: & cum pugnacissimis aliquot Mascarenias confestim accurrit. huic manipulo sacerdos effigiem Christi Domini è Cruce pendentis intrepidè præferabat. eius admodum piis adhortationibus, & occulta nimirum è celo vi, non dubiè confirmati erectique Lusitani, tumultum ac periculum pugne sustinuère, quoad opere tumultuario murus interim ab tergo ingenti aliorum sudore ac certamine objectus est: & imminente iam nocte, Mamudiani, multis itè è suorum numero amissis & sauciis, incepto irrito recesserunt. Eius diei casu admoniti reliqui præsidia, exinde cautiùs in muris agitare, atque ad primas talium incendiolorum notas abfistere. itaque & Iacobæa & Passania turris, item subditis ignibus, nullo defensorum interitu prociderunt. Thomea verò (nam eò quoque cuniculus penetrauerat) protumbentibus in fossam ruinis, paratos atque imminentes in irruptionem trecetos è Mamudianis oppressit. Atque huiusce machinationis in vniuersum ferme hic erat euentus, vt Mamudiani introitu exclusi, spatia saltem obsessis eriperent, & intra mœnium excidia subitarias munitiones raptim excitarent: Lusitani contra, & per patefactum ruina iter conantem transcendere hostem, virtute atque armis arceant; & nouum introrsus pro diruto murum summa contentione reficerent. Inde angustior in dies arx fieri, & vix ad explicandos ordines relinqui locus. Quatuor iam menses obsidionem pertulerant Lusitani, cum ex adeò paucis aliqui ferme quotidie aut vulne-

vulnerarentur aut caderent. Accessit inopia & fames, frugibus carnibusque consumptis: & præter fœda animalia, quicquid etiã erat fruticosum aut herbidũ, in alimenta conuerso. hinc vulgo ingrue- rant morbi: fessilq; & animis & corporibus, qui arma tractare pos- sent, vix centum & quinquaginta supererant. atque ii admodum ægre continebantur, quominus in hostium stationes vltro impetũ facerent, vitæque miserias & ærumnas honesta morte finirent. In hoc rerum discrimine diu expectatum ab Goa subsidium aduenit. naues quinquaginta Bazainũ facili tenuerant cursu. Aluarus Castrius Prætoris item filius, & Franciscus Menesius præerant. in- de Aluarus cum meliore parte classis Diũ protinus antecessit. reliquæ, carptim, prout agilitate vel robore quæque præstabant, captatis tempestatibus, ante Septembris exitum subsequuntæ. ar- mati supra nongentos cum omni rerum copia in arcem expositi. quæ res Lusitano maiores, quàm pro viribus, animos fecit. Auxit ferociam, basiliscus, qui demersis in ruina rotis inhæserat, cum eũ ad se injectis funibus Mamudiani attrahere niterentur, prospera pugna retentus. Ex hoc indignari postremus quisque, & accusare primos, quòd hostium conatibus nõ statim ex arce obuiam ierint, quòd opera mœnibus applicari, munitiones transferri, sese in tã- tas angustias cogi permiserint. recensere victorias (vt de Europa & Mauritania fileatur) ad Sofalam, Quiloam, Goam, Malacam, Ar- muziam, Calecutum, ad Repelni vada, ad Diũ denique partas; ingentes barbarorum exercitus parua sæpe manu fugatos; perua- gatam Africa atque Asia tota nominis Lusitani terrorem; scilicet quo tanta decora, tantæque laudes, in vno demum præfecto atque in vno præsidio pereant. tuendum omnibus viribus quod à majo- ribus acceperint patrimonium dignitatis ac famæ. viriliter tan- dem erumpẽdum in hostium castra, & dignum aliquid rebus olim gestis & vetere gloria perpetrandum: quicquid ad eam diem acce- ptum in arce sit damni, id fraude, cuniculis, tormentis illatum: si vera virtute, manu & gladiis decernatur; Lusitanum impetum, & micãtia ex propinquo arma Indos haudquaquam laturos: hæc in- itio pauci, dein velut ex cõtagione plures quotidie palãm in circu- lis & contuberniis fremere, & in Mascarenia cunctationem qua vera qua falsa jactare. Postremò ad eundem conuenire frequentes, pugnam efflagitare, minari, si diutius torpeat, se quemlibet alium vel ex argilla ducem haud dubiè suffecturos. Mascarenias contra lenire furentes, de hostium genere numeròque differere; iam nunc abundare comæatu arcem; custodes vti ad hostem lacessendum paucos, ita ad prohibendum sat multos adesse; hyemem maxima ex parte

parte

parte circumactam; vniuersas ab Goa copias propediem affore; tū
 demum certioribus victoriae praemiis; & minore suorum detrimē-
 to praelium inituros. Haec & alia in eandem sententiam surdis
 canere Mascarenias: adeo certamen penitus imbiberant animis
 plerique: nec deerat, qui ab insito liuore, solutae obsidionis glo-
 riam praereptam Ioanni Castrio cuperent; atque ad profligandos
 Guzarates eguisse Praetoris ipsius auxilio nolent videri. Mascare-
 nias, vt inflatos inani fiducia fixosque in audaci proposito ani-
 maduertit, Aequum fuerat (inquit) ciues, militem ab duce regi, nō
 regere; expectare signa; non extorquere; scire, quae ad rationē ge-
 rendi belli pertineant, praefecto & consiliariis curae esse. Nunc, quā-
 do mihi propē manus inicitis, & seditionem vultu verbisque pra-
 fertis, vincat sanē maiestatem imperii, inconsulta spes & libido. i-
 te, quod superi bene vertant: virtutem istam, lacertosque, & armō-
 rum scientiā expromite. ego, quos agere debueram, sequar; & quā-
 quam alieno tempore, tamen partem periculi ac laboris vobiscum
 vnā capebam. Vos modò videte, vt quos ante pugnam spiritus at-
 que ardorem ostenditis, eosdem in ascensu valli postmodum at-
 que in ipso conflictu praesteteris. Cūm haec dixisset, prout in arcto li-
 cebat, copias instruit: primam aciem Alvaro Castrio, alteram Frā-
 eisco Menesio dat; cum ceteris ipse, modica manu ad custodiam
 arcis relicta, subsequitur. Facta secundum euripum eruptione (nam
 a ea parte latior patebat exitus) ferocissimi quique vallo succe-
 dunt; ac defensoribus primò impetu perculsis aut deturbatis, ingē-
 ti ardore transfiliunt. dein, signo ab hostibus dato, cūm noua idē-
 dem subsidia e castris affluerent, atrox esse praelium capit: & qui
 nondum transcenderant Lusitani, cūm proeulcatae priorū pedibus
 latiores herbae altitudinem nudassent valli, quod ex arce prospici-
 entibus nuper humilius apparuerat, icti re subita, primò hāsita-
 re, dein, hoste imminente, fugam aut latebras circumspicere. Tum
 Mascarenias: Hęcinae pugna est, quam poscebatis? increpitans; an-
 te discrimen feroces, in ipso discrimine timidos & ignauos appel-
 lans; ad opem laborantibus ferendam frustra conatur accendere.
 Inter haec Menesius intra vallum acriter dimicans, & circa eum a-
 liquot principes Lusitanae iuuentutis occubunt. Alvarus Castrius
 saxo percussus, cedente ad ictum galea cūm attonitus cecidisset,
 Mascarenia interuentu seruatus est. Neq; vltra sustineri, superfun-
 dens se ex omni parte castrorum, poterat multitudo. Lusitani cūm
 vndique pulsi transfigerentur, & oppugnari e diuerso latere arcē,
 seu consilio seu temere sublata nuntiaret vox; nequicquam obfi-
 stente Mascarenia, nullius nisi vitæ memores ad moenia portasque
 praeci-

præcipiti cursu vertuntur. cupientem simul inuehi Mamudiarum
 tormentis è muro deterrent. Hic temerariæ eruptionis euentus
 fuit. Exinde suo ipsi conatu segriores facti, (vt in contrarium sepe
 migrant vitia) vix pro muris obire stationes, vix recenti successu
 latis, & subinde arcem aggredientibus Indis obsistere: quoad re-
 fectis tandem ex pauore animis, rursùm alacres, & oblitterandæ i-
 gnominie cupidi, ad consueta munia redière. At Mamudiani, quo
 se magis magisque obfirmatos ad continuandam obsidionem o-
 stenderent; atque vt expeditiores ab continenti com meatu habe-
 rent, curipo ad Rumæpolim, iactis vtrinque molibus, alterum pon-
 tem imponunt ea magnitudine ac firmitate, vt quamlibet onustas
 vehes tutò ac largè transmitteret. Simul, dies noctesque fatigare
 ac premere Lusitanum; stantes muros frequenti verberatione con-
 cuntere; quæ minus comòdè ballistis labefactari possent, in ea, sub-
 ditis ignibus calefacta, syphonibus acetum immittere, putrefacta
 continuò excindere ferramentis, igniferos è stupa, gossipio, & sul-
 phureo puluere globos in tecta conijcere, denique cuniculos, quod
 ea res prospere celsisset, ad arcem vniuersam euertendam pluribus
 simul locis agere. Aduersus ea Mascarenias, operariis ductus, non
 vna regione item obliquas aduersasque excavare fossas, tormentis
 ac missilibus ab omni parte hostes impetere; intergerinos edium
 parietes perforare; qua tecti milites & mancipia commearent.
 Iisdem ferè diebus, quibus hæc ad Diu m ferebant, Goam de Fernan-
 di & commilitonum cladè nuntius affertur, inde grauis mœstitia
 simul & metus ciuitatem incessit. Prætor, quamquam acri doloris
 morfu perstrictus, tamen ad cæteros animandos, lugeri filium ve-
 tuit. ipse nitens purpura & ornatu alio sumptuoso, in campum
 vnà cum proceribus, velut animi causa, processit. ibi, tum in gy-
 ros flexo, tum cursu & saltibus incitato militariter equo, malum
 subinde Mamudianis interminans, cunctos vultu & oratione con-
 firmat. mox in classis apparatus omnes de integro curas ac ner-
 uos intendit. ac mitescente iam hyeme, Aluarum Acuniam nauibus
 quinque, in quibus, præter magnam instrumenti bellici vim, fistu-
 latores erant quadringenti, protinus iubet obsessos adire, ac suo
 nomine prohibere, quominus ante vniuersæ classis aduentum pe-
 des è munitionibus efferant: sese paratis omnibus ad pugnam re-
 bus breui affuturum. Cum ea manu profectus Aluarus, circa Diu
 in aliquot naues Arabicas incidit. iis mercenaria variarum gêrium
 auxilia propinquus Sofaris quidam ad exercitum subuehebat. Al-
 uarus, commisso feliciter prælio, naues expugnat. captum ducent
 in arcem infert. huic, magnum auxi pondus ad redemptionem
 frustra

frustra offerenti, vnà cum primoribus abscissæ ceruices. capita in euripum consultò proiecta, vt in conspectum vrbis æstu accedente ferrentur. perlata atque agnita, iram in Lusitanos ac rabiem hostibus acuerunt. At Prætor, appetente vere, Bazainum oppidum nauarchis & militibus ad conueniendum edixit. atque ad ceteros excitandos eodem ipse confestim celocibus circiter quadraginta cõtendit. Coactis omnibus copiis, quæ contrahi è vicinis regionibus potuere, (si fuere, præter naualem & aliam turbam, Lusitani bellatores mille quadringenti, Canatinæ auxiliares trecenti) Cambaicam oram ferro ignique perpopulatus, ad Mortuorum insulam nauibus circiter octoginta peruenit. Huc euocato Mascarenia mādatur, vt ad exscensionem cuncta quamprimum expediat, ac sine intermissione tormentis vndique vallum hostium & densos aggeres quariat, ruinaque patefaciat in urbem iter. Dictis obtemperatum, & paulò post prætor incolumi classe subsequitur. Ab auersa parte arcis per triduum sine tumultu expositus miles. naues portum inuectæ, quàm maximè tuto ab hostium telis recessu consistunt. Prætor, omnium postremus in terram egressus, vt munitiones intravit; mirari faciem loci: solo equatas turres ac propugnacula; alicubi nullum fossæ vestigium; inædificatos mœnibus ab hoste muros, dualque propemodum ex vna arces factas. contemplatus dein, quatenus licuit, hostilia castra, adhibitis præceribus, de summa belli consultat. Erant qui differendam eruptionem & rescindendum è maritima jactatione suaderent militem. ipse, ratus ad nominis Christiani dignitatem pertinere, ne vno quidem die Prætozem Lusitanum ab Indis clausum teneri; nulla interposita mora certamen experiri constituit. militibus edicit, curatis maturè corporibus, tertia vigilia præstò sint. Arcem, detractis valuis, ne qua in receptu spes vlli foret, Antonio Correa cum idoneo præsidio inter prælii tempus tuendam adsignat: consilio dein adiuuat rem, quod consilium haud dubiè victoriam peperit. Turris erat ad dextrum vrbis latus, quâ in apertum mare prospectus est, Syluerianam appellabant, ad eam quatiendam, quasi ex illa parte descensio quæreretur, dromones pridie missi tres, è salo eminens muri partem vehementi iaculatione diruerant. id vbi cognouit Prætor, Nicolao Consaluo, impigro viro, & rei maritimæ in primis perito, mandat, vt naues quæ remis agantur, præter nauas ac libratores, imbelli turba, lixis & calonibus impleat: ii pariter ac nauæ hastas erectas singuli binas: remiges altera manu remum, altera accensos funiculos teneant: libratores tormenta in hostem veluti ad oppugnationem exerceant. Hoc modo instru-

ctam

etiam classem iubetur Consalvus ad insulæ alterum latus, de quo dictum est, paulo ante lucem admouere: vociferatione, bombardis, tympanis, tubis, quam maximum strepitum ac tumultum ceteris aliis aliisque subinde locis descensionem ostendere, multimoda arte hostiles distingere copias. Hæc mandata Consalvo. ceteris item præfectis, prout quæque res postulabat, sub vesperam edita imperia. Rumecan, haud satis certus qua potissimum ex parte Lusitani essent erupturi, ad omnes aditus, æquè terrestres atque maritimos, tormenta vigiliasque disponit, telorum omnis generis ingentem copiam in muros aggeresque comportat: auget munitiones & qua ex euripo descensus ad oppidum est, præaltas fossas leui superinjectu ramorum ac terræ latentèr occæcat. Externi selectique militis, (præter Guzaratas Indosque, quorum major multo erat numerus) in eam curam ac sumptum acriter incumbente Mamudio, viginti millia in armis habebat. Ex iis ipsa robora ad primo imperus excipiendos in fronte castrorum locat, firmatque ab tergo subsidiis: Rumæum pontem septingentis militibus infidet, reliquam multitudinem, quo clamor quo signa aduocarint, paratam ad omnia occurrere iubet. Rebus ita prouisis, tanta virium suarum Mamudianos cepit fiducia, vti Lusitanorum paucitatem conatusque irrideret, viæque vniuersæ pugnae subituros aleam crederent. Lusitani contra, vti Christianos decet, vno Deo maxime freti, nihilominus expediunt arma: atque ad condictum tempus ante Prætorium armati conueniunt. Dies erat iij. Idus Nouembrii, Diuo Martino sacer. Tum loco excelso, vt vndique conspici posset, Antonius Casalius Franciscanus insigni pietate sacrificat, Deumque precatur, vt in hostes Ecclesiæ sacrosanctæ, formidinem ac terrorem auerteret, Christianos, quo alacrius capebant pugnam, noxiis omnibus Pontificia potestate expiatis absoluit. Eisdem Prætor, quod pluribus agendi spatium non esset, paucis adhortatur, vt Christo ducè, cuius tueantur causam, forti ac fidenti animo prælium incant. Ioannem ipsum Regem, vniuscuiusque virtutis vel ignauitiæ primò testem & spectatorem, mox remuneratorem aut vindicem adesse putent. Indici totius imperii summam in eius diei certamine verti nil ambigant. postremò sciant, præter naturam loci, ab se quoque diligenter prouisum, vti segnis timidisque nullum neque terra neque mari effugium sit. Ex arce detractas fores, è portu naues in expeditionem emissas. Magnanimis, certam vel in morte victoriam, vel in victoria salutem & præmia constituta. Cùm hæc agerentur, iam Nicolaus Consalvus classem è composito ad alteram partem insulæ circumegerat: variisque (vti conuenit)

nerat) locis descensum & oppugnationē ostentare pergebat. & nox
adiuuabat inceptum, ex incerto speciem omnium multiplicem op-
pidanis intuentibus reddens. & in Prætoria sublimē vexillum, ac
lumen in puppi, ad hæc, densi tota classe ignes, tormentorū fragor,
micantiaque arma, & mistus hominum vocibus ac tympanorum
pulsu tibiarūque concentu Martius tubarū sonus; Castrum cū
omni exercitu adesse monstrabant. Eo terrore Consalvus omnium
oculos in se conuerterati vt non ex vrbe tantū, sed etiam è ca-
stris, armatorum agminā, relictiis præsiidiis, ad mare concurrerent.
id vbi à speculatoribus accēpit Prætor, in primo tumultu, antequā
dolum clarior præderet lux, instructas, prout angustia loci fere-
bant, copias (ferme tria erant hominum millia) pluribus simul
portis emittit. primum agmen ducebat Mascarenias è veterano
milite, ac perito locorum, atque ad elus imperia dudum adueto:
accesserāt è reliquo exercitu quadringenti, cum cæteris modico
interuallo sequutus est Prætor: Cingebant latera spectatæ fortitu-
dinis viri. Vnā Casalius ornatu quā augustissimo trabeatus, Chri-
sti ad Crucem affixi attollens imaginem, concionabundus aderat.
Eius hortationibus inflammati Lusitani, simulque diuina & hu-
mana pleni spe, clamore consentienti ad castra succedunt: ac semi-
plenas adorti stationes è vallo dejiciunt: & partim stratos, partim
integros aggeres murōsque scalis, contis, humeris innixi trans-
scendunt; hostemque obuium hastis gladiisque conficiunt. Ade-
ius rei nuntium Rumecan vacuam ratur arcem, cohortes aliquot
ad eam occupandam circuitu capto iubet extemplo contendere. ii,
ab Antonio Cotrea, quāquam patribus portis, magna cum cæde
pulsī. Alia item manus ad opem castris ferendam à mari sub-
missa. inde aliquot locis atrociter dimicatum est. id aded ex
ipsa vulnerum fœditate perspici potuit. Cosmo Paiuæ gladio
femur abscissum. Vascō Fernando, cū se se in hostes acrius
immisisset; decisis ab tergo thorax, perque plagam nudata vi-
talia: cuiusdam, quod super aures oculōsque eminebat, à reliquo ca-
pire, propè ad ostentationem artis, vno acinacis ictu diuisum est.
Circā vnam item è turribus, qua Prætor ipse constiterat, multum
sanguinis fusum: & vexillifer Eduardus Barbutus, inter scanden-
dum ter ab hoste præcipitatus, reperitō quartū conatu in pin-
nas euasit, ibique per vim Lusitana signa constituit. Exinde in-
gens Mamudianos inuasit pauor, & fuga passim fieri cæpta. per-
territis, hinc Prætor, illinc Mascarenias, pertinaciter ab tergo cum
suis instant, immistisque fugientium turbæ eodem imperu in vr-
bem irrumpunt. ibi redintegrata pugna, & æquis aliquandiu vi-
ribus

ribus mercenarii ac transfugæ maximè resistebant. Virgète dein vehementiùs Lusitano, quantum se inuehebat hic, tantum illi de loco demoti, atque vni denuò inclinabat certamen, Lusitana vis vltra sustineri non potuit. Fusi Mamudiani, insula trepidè relicta, super alium alii ex vtroque ponte sese in continentem eiciunt, multi in turba obruti, multi à persequentibus interfecti. Castris & oppido Lusitanus vno die potitus. in oppidanos deinde nullo discrimine sexus ætatisve scuitum est. Mascarenæ præcipuè cohors dolori atque iracundiæ paruit: Mahometicamque perfidiam, caecos tot præliis commilitones, & diurnæ obsidionis mala ad satietatem vltra est. armati iuxta & inermes, pueri senesque, viri pariter ac feminae trucidati. vsque ad brutorum animantium cædem atrocira peruenit. regium Cambaiæ vexillum, & alia signa relata cõplura. castrensis æquè atque urbana præda militi cessit. vtròque tabernas apertas, paratam expositamque rerum omnium copiã, triclinia strata, & appositos cibos, velut in media pace (adèò Lusitanum Indus contempserat) inuenerunt. Simon Pheus & socii, ab catenas demendas frustra quæsi, ab irritò sub muris colloquio Mamudiani Madabã vinculos attraxerant. hosce dein, & vnã ciuem Goanum Athanasium Frerium cum militibus viginti, dum lembodum peterent, vi tempestatis ad Surratum nuper ejectos, ab nuntio cladis acceptæ Mamudius rabie furens jugulari omnes iussit, in cisternam projecta cadauera. Cæterùm in prælio è nostris desiderati circiter sexaginta, ex hostibus ad quatuor milia. Rumezan imperator (incertum à quo peremptus) inter caesorum acervos regaliam amictu vix tandem est agnitus. sexcenti viui, in iis principes aliquot, in potestatem venêre. Præter innumerabilem armorum ac telorum copiam, aenea tormenta maiora in castris reperta, quinq; & triginta, sè quibus vnũ Arabicis inscriptum notis, rudi opere factum, sed inusitatae magnitudinis, in armamentario Olisiponensi conspeximus. Clara admodum & gloriosa Lusitanis hæc quoque victoria fuit, vel magnitudine periculi vel prædicatione omnium & fama: celebritatem auxere diuina miracula, quod hostes ipsimet affirmarent, conferta iam pugna, maiores aliquot ballistas, applicitum quater ignem, celo minimè pluuiò, respuisse. & super adiculam arcis, apparuisse mulierem cœlesti lumine radiantem, cuius fulgor ita adspicientium oculos mentesque perfringeret; vti, cæci propemodum, neque in ordines ire, neque in vnum conglobare se possent; ac tanto superiores numero, tamen, immutata repente rerum omnium specie, in denos Lusitanos pugnaturi singuli viderentur. inde consternationem & fugam ortam. Prætor, ab tam felici

euenta

euentu primùm Deo supplicationes habendas curauit collaudato
 dein exercitu, laureatas ad Ioannem Regem litteras misit, mili-
 tumque ac ducum virtuti minimè malignè testimonium tribuit;
 inde hostiles omnes munitiones aequauit solo: pontes, quibus in-
 sula continenti iungebatur, interseidit. Simul, ad reficiendam au-
 gendamque arcem, admotis ipse ante alios manibus, cunctos ac-
 cendit; atque vt ingenti labore militum, ita non magno sumptu,
 intra paucos menses partim repurgatę ruderibus fossa, partim etiã
 turres ac mœnia restituta: iisque, ad extremum, laxiore circulo no-
 ua fossa notrique muri circumdati. Hisce rebus peractis, & stipendio
 militibus perfoluto, Prætor ineunte autumno victor Goam in soli-
 ra omnium ordinum gratulatione reuectus est. Per eisdem ferè
 menses Idalcam in Bardesianos & Salfetanos fines, eadem qua nu-
 per iis Lusitano cesserat leuitatè, ad vestigal portoriumque exigē-
 dum armata manu procuratores immiserat. Aduersus hosce, modi-
 cis copiis Prætoris iussu profectus Iacobus Almeida, eiectos ex a-
 gris, Põdam trepida compulit fuga, castellum, vti suprã docuimus,
 magnis operibus ab Azedeceane munitum. iis cùm ab Idalcane sub-
 fidia mitterentur, Castrius ipse cum duobus millibus peditum,
 equitibus ducentis in ea loca trajecit. Ad eius aduentus famã, pa-
 uidi hostes, ne exspectata quidem oppugnatione, castello agrisque
 excessere. Castrius Ponda recepta & euersa, Goam rediit: inde ad-
 uersus Mamudium reparantem bellum, protinus classe contendit
 lemborum aut biremium centum & viginti, quibus Lusitani mille
 octingenti, & è fociis Naires quinquenti vehabantur. Cum hisce
 copiis in Cambaiam delatus; aliis atque aliis locis milites sub si-
 gnis ad populadam oram agrosque duxit. Cùm diu neminem ob-
 uiu habuisset armatum; ad Barocum denique urbem cum equitũ
 millibus quinq; acie instructa sese illi objecit Mamudius ipse Rex.
 Turratos elephantos & turulia tormenta in prima fronte loca-
 uerat; post elephantos in dimidiatę Lunę figuram instructo equi-
 tatu substiterat. Neque Castrius detrectauit certamen. Vbi ad relli-
 jactum est ventum, repentè Mamudiani referunt gradum; haud
 tamen confusis turmarum ordinibus; & intra conspectum ho-
 sium, loco remotiore, consistunt. Tam subiti receptus causa
 in occulto est. Sunt qui ab Turca quodam ex præfectis moni-
 rum dicant Regem, ne florem nobilitatis, & vna saum ipse
 caput furentibus rabie ac temeritate Lusitanis objiceret. Sunt qui
 putent eo consilio recessisse, vti auiditate pugnandi pertractos in-
 tra suã præsidia Lusitanos ex omni parte circumueniret. Siqui-
 dem è toto regno copias ingentes equitum peditumque in loca

vicinia contraxerat. Vt cunque sese habeat res, Castrius ad ostendam fiduciam, integris item ordinibus, aliquantulo spatio cedentibus instare petiit: dein torrente desuper Sole, armisque deguantibus, expressa ab tanto Rege timoris confessione contentus, incolumem exercitum præter oculos Manudii cum plausu canuq; ad naues reduxit. Patanem inde Arabum coloniam metum ab incolis relictam, itemque Patem eiusdem tractus oppidum celebre, & alia emporia multa, plurimas naues incendit: magnum mortaliū numerum partim occidit, partim cum alia omnis generis præda captiuos auexit: sata, villasque, & conditas horreis fruges exussit. Eam vastitatem per se grauem, spatium temporis grauiorem fecit. Tres ferè menses circumlatus belli terror ac populatio: & Manudii conatus in multum tempus ea clade repressi. Inde Prætor confirmato Diensi præsidio, tenauigans Goam, ex itinere Dabulum oppidum Idalcans maritimum vi cepit, direptorque flammis iniecit. Idalcans, absente Castrio, in Salsetanum rursus agrum, externorum magna ex parte militum octo millia miserat, equites septingentos. Abassini erant, Arabesque Turcis immisti. Duces iis quinque patri imperio præerant, ita vt pluribus sententiis in decernendo staretur. ad Marganum vicum munierant castra. Prætor, vti Goam insulam attigit, priusquam urbem intraret, nouis copiis auctus, ab Agacino (id loci nomen ad veteris Goæ ruinas) illico in Salsetanam terram transmisit ratibus. Lusitanorum peditum duo millia, equites centum & octoginta; pedites Canarinos ex eadem insula Goam item bis mille, Naites sagittarios peltatosque trecentos ducebat. Eius aduentu cognito, duces hostium silentio noctis in locum natura tutiorem se recepere. a fronte fluuius, ab tergo mons editus claudebat. eorum vestigiis acriter insistens Prætor, in castris ab hoste desertis ea nocte confedit. ibi refectus ex itinere miles. Postridie, diuisis quadrifariam copiis, intentus prælio ad hostem ducit. Lusitanos interim, tanquam non cum armatis ac pleribus dimicandum, sed quasi par pecorum grex mactandus foret, accensa cupiditas inuaserat pugne; minisque ac denuntiationibus plerique ad signa conineri vix poterant. ex iis quinquaginta fistulatores, incognito Prætor, deuis callibus antegressi, flumen vado trajiciunt, interclusaque ab suis temere hostem lacessunt. in eos continuo Arabicus equitatus emissus, cumque pauci a pluribus premerentur, atque retro ad flumen trepidi cederent; conspicatus laborantes Prætor, ad opem circumuentis ferendam amne transmissis cum paucis equitibus aduolat: perque ignium riuos, quos iactæ à Mahometanis ardentes duxerant olla, perque media tela hostem aggressus, can-

sus, tandem sustinuit pugnam, quoad ab tergo reliqua superueni-
 ret acies. Eo primùm certamine (ita per litteras iusserat Rex) cum
 Sancto Iacobo Diuus quoque Thomas Apostolus inuocatus. & is
 ipse dies fortè natalis erat Apostoli, XII. Kalend. Ianuarias, quæ res
 animaduersa, fiduciam animosque militibus auxit. Simul etiã Ca-
 salius idem, qui nuper ad Diu, Christi pro nobis è ligno penden-
 tis effigiem excellam gerens, commemoratione tantæ caritatis i-
 dentidem addebat stimulos. Neque ad superos vota, neque ad ho-
 mines hortamenta irrita fuere. Euidens tum quoque cæleste nu-
 men Christianis affuit rebus. Et Lusitani proceres, nouo ardore cõ-
 cepto, in Mahometanas cateruas impetum dant. Aluarus Castrus
 primo incursum duos ex equis præcipitat, stricto dein gladio sese
 medios in hostes immitit, Ioannes Araidius vnum ex primariis de-
 turbat: inde non gladio tantùm, sed manu atque impressione vrget
 aduersos. Franciscus Syluius effuso item vno, cum tribus simul ca-
 pssit pugnam, atque omnes interficit. Iacobus Almeida vnum è
 quinque ducibus hasta transigit. Aluarus Camigna tres equites,
 Aluarus Gamma duos, Antonius Persona toridem sternit. Saluator
 Fernandus vexillifer, ad cæteros magis magisq; incitandos, in me-
 diam hostium aciem seque & signum intrepidus intulit, Dum hæc
 ab antesignanis fiunt, nequaquam ab aliis interea cessatum. acri-
 ter vbique gesta res. magna passim edita strages. ac nisi prælio in-
 teruenisset nox, è tanto hostiũ numero pauci omnino superfuissēt.
 Sub vesperũ capta pugna, circiter vnus horæ spatiũ habuit. arre-
 pta dein fuga plenos vulnerũ ac pauoris Mahometanos tenebrę si-
 mul ac siluæ tutatæ sunt. Eorum equites cecidere centũ & quin-
 quaginta: sexceteri pedites: è quinque præfectis occisi tres. in iis Ce-
 labatecan Turca, magna inter omnes auctoritate, è reliquis, alter
 duabus acceptis plagis ægre tandẽ euasit: alter insolumis, per den-
 sas cohortes incitato equo sibi viam aperuit. E Lusitanis vnus tan-
 tũ desideratus, Ioannes Carriagius, Goanus ciuis, & Naires duo:
 vulnerati Lusitani quatuor, Naires hæud amplius tres. Hæc omnia
 postmodum ad Ioannem Regem fusè perscripsit Prætor; idemque
 multiplici intra vertentem annum parta victoria, Goam urbẽ spe-
 cie triumphantis inuectus est. Sub hæc, perhonorificum de rebus ad
 Diu gestis decretum Regis allatum. ex eo cùm alia fortibus viris
 diuisa præmia, tum veteranis ad Bazainũ agri assignati. Prætor ip-
 se laudatus verbis amplissimis, & Proregis titulo decoratus est: ei-
 dẽ super honorarium stipendiũ, decẽ auri millia dono data, & in
 tres annos prorogatũ imperiũ. Sed, quæ rerum humanarum vani-
 tas est, Castris nõ diu licuit vti honore ac beneficentiã Regis; è ma-

gnis laboribus vigiliisque lenta correptus febris, gementibus bonis, intra paucos menses extinguitur, vir omnium consensu aequè belli ac pacis artibus clarus. Huius ingenium & industriam varii per omnem aetatem casus exercere. Olisipone, adolescens, ob clandestinum matrimonium eiectus a patre, in aliam partem urbis migravit. ibi quæquã in magnis rei domesticæ angustiis, cū Petro Nonio ejusdè vicinritatis, illustri mathematico, familiaritatè iniit, multaque ab eò per otium de rebus astronomicis ac de nautica in primis arte cognouit. Ab eà cõmendatione, ipsomet insinuante Nonnio, in Ludouici principis amicitiam peruenit. Ioãnis Regis frater germanus hic erat, idemque eximius bonarum artium patronus ac professor. Ab eò cū auxiliariis copiis ductus in expeditionè Caesaris Tunetanam, egregiū sese virum & manu & cõsilio præbuit. Inde cum Garzia Noronia in Indiã ab Rege missus, magnã sibi rerū Indicarū notitiã peperit, eamque litteris ingenti labore ac subtilitate explicauit. Ab Olisipone Goã usque, singulorum dierum iter, locorū aspectus ac situm, altitudinem Solis ac poli, diligentissimè persecutus est. Id ipsum rursus præstitit orã legens ab Goa Diu usque, & ex partium dimensione, multis oppidis vicisq; vocabula antiqua restituit. in commentariis, Ludouico dicati, in Academia Eboracensi (quã Henricus dein Cardinalis regali munificentia condidit) adseruatur. Exstant ejusdem Prætoris ad Ioannem regem epistolæ: in quibus, præter communis boni studium insigne, nõ vulgarem insuper tum militaris tum politicæ rei scientiam faciliè animaduertas. Et, quòd hæc omnia superat, usq; ad eòdè pius perhibetur fuisse, vti quilibet stipatus aut nobilium aut plebis frequentia, ad Crucis aspectum illico positus humi genibus, oculos in cælum cum attenta quadam veneratione defigeret. huic pietati non sine causa victorias vulgè acceptas ferebant, quas, breui tempore paruisque copiis non paucas neque obscuras de nominis Christiani hostibus reportauit: hoc etiã nomine felix, quòd morietè Xauerius affuit, & in extremo illo certamine opè egregiã tulit. Castrio vita functo (annus tum agebatur seculi huius octauus & quadragesimus) successiones, quas vocant, de more consultæ prima Ioannem Mascareniam, cuius modò meminimus, nominabat. is, quòd in Lusitaniam paulo antè redierat, solutus alter codicillus Prætorè declarauit Garziam Salã, grãdiã ætate virum, multisq; in eadem prouincia honoribus domi pariter ac militiæ clarum. Huic, ritu solenni, tradita extepla gubernacula. Atq; eo lætius fuit eius initium magistratus, quòd per eos ipsos menses è Dominicana quoque familia prædicatores in Indiã peruenere. Duodecim erant numero. Antistitem habebant

Jacobum Bermudium Castellanum. Hisce, ac venturis deinceps fratribus, templum cœnobiumque Goę magno rei Christianę bono & vrbis ornamento conditum est.

LIBRI TERTII DECIMI FINIS.

HISTORIARVM

INDICARVM

LIBER QVARTVS DECIMVS.

SVB idem tempus, quo hæc in India gerebatur, in vltimas quoque terras porta præter spem & expectationem ingens Euangelio paruit. Angerus erat in Iapone quidam, maritimo in oppido Cangoxima honesto loco natus, regni quod Saxumam appellant. Is, contracta cum Lusitanis institoribus amicitia, de religionis Christianę mysteriis, ac simul de Xaverii sacerdotis vita rebusque, quas gereret, multa ex iis in familiari sermone percepit. inde paulatim & veritatis & Xaverii tanto studio est captus, ut ad eum inquirendum, vasto & ignoto sese mari absque vlla dubitatione crediderit. profectus ducibus Lusitanis iisdem, post varios errores atque discrimina, Malacæ Xaveriũ (qui è Molucis Indiam reperens eadem in vrbe substiterat) summa sua cum animi voluptate conuenit. atque ut pater item de Iaponiis mira quædam audierat, aduenarum congressu & aspectu valde lætatus, crebris deinde colloquiis varia ex iisdem sciscitari non destitit. percommodè ad singula respondebant: minimeque vulgaris inesse cunctis, ac præsertim Angero, tum indoles tum humanitas visa, ergo Xaverius, ut primum Indica negotia transegisset, Iaponios (quod iam antè cogitarat) omnino adire cõstituit. Interea, quod Parauana & finitimæ Indorum Ecclesię erant illi ex itinere inspiciendæ, Angerum Goam via breuiore præmisit. Ioannem Beiram, Nannum Riberium, Nicolaum Nonnium socios Molucas petere iussit. Malacensis catechismi, quæ negligi aut remitti